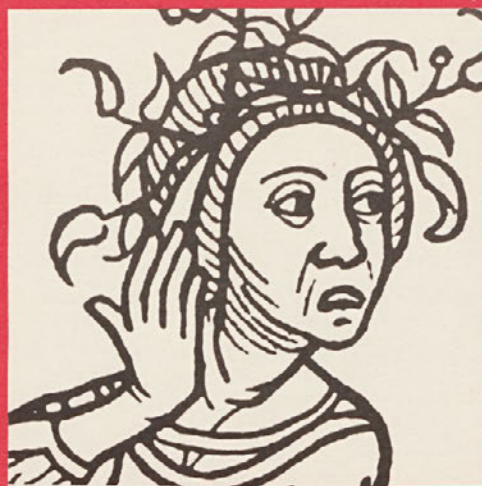




mojster Arden

THE
LAMENTA-
BLE AND TRUE TRA-
GEDIA OF M. AR-
DEN OF FEVERSHAM
IN KENT.

*Who was most wickedly murdered, by
the meanes of his disloyall and wanton
wyfe, who for the loue she bare to one
Mosbie, hyred two desperat ruf-
fins Blackwill and Shakbag,
to kill him.*

*Wherin is shewed the great mal-
lice and discimulation of a wicked wo-
man, the vnsatiabie desire of filthie lust
and the shamefull end of all
murderers.*

*Imprinted at London for Edward
White, dwelling at the lytle North
dore of Paules Church at
the signe of the
Gun, 1592.*
*



Mojster Arden

Bridka in resnična tragedija mojstra Ardna iz Fevershama v Kentu, ki je bil grozno izprijeno umorjen po zahrbtnem naročilu njegove nezveste in razvratne žene, ko je zaradi zatreskanosti v Mosbieja najela grozovita tolovaja Črnugo in Pušo, da sta ga umorila. Žaloigra vam kaže veliko hudobijo in hinavščino izprijene ženske, nenasitno slo razuzdane pohote in sramotni konec vseh morilcev.

Natisnjeno v Londonu 1592 za Edwarda Whita, ki stanuje pri malih Severnih vratih Pavlove cerkve pri Puški.

PREVOD
REŽIJA
SCENA
KOSTUMI
DRAMATURG
LEKTOR
ZBADLJIVKE

JANKO MODER
DINO RADOJEVIĆ
DRAGO TURINA
JASNA NOVAK
JANEZ ŽMAVC
MAJDA KRIŽAJ
ERVIN FRITZ

MOJSTER ARDEN iz Fevershama
FRANKLIN, njegov prijatelj
MOSBIE
CLARKE, slikar
MIHAEL, Ardnov služabnik
GREENE
VILI ČRNUGA morilca
PUŠA
ALISA, Ardnova žena
SUZANA, Mosbiejeva sestra
ADAM FOWLE, gostilničar pri
Liliji
BRADSHAW, zlatar
POMOČNIK
LORD CHEINY
BRODNIK
RICHARD REEDE
FEVERSHAMSKI ŽUPAN

JANEZ BERMEŽ
BRUNO BARANOVIĆ
PETER BOŠTJANČIČ
BOGOMIR VERAS
ZVONE AGREŽ
JOŽE PRISTOV
MIRO PODJED
DRAGO KASTELIC
ANICA KUMROVA
JADRANKA TOMAŽIČEVA
BORUT ALUJEVIČ
kot vodja
sejmarskih glumačev

Režiser Dino Radojević

Vodja predstave Sava Subotić - Šepetalka Ernestina Popović - Razsvetljava Bogo Les - Frizerska dela Vera Pristov - Slikarska dela Ivan Dečman - Rekviziter Maks Bukovec - Krojaška dela pod vodstvom Jožice Hrenove in Emila Gregornā - Odrski mojster Vili Korošec - Tehnično vodstvo Bogo Les



Teater kot masovni medij

V nedeljo, 15. februarja 1550. je bil plemič Arden iz Fevershama zahrbtno umorjen v salonu svoje hiše, približno ob sedmih zvečer... (Holinshedova »Kronika« iz leta 1577).

Tako se začne kratek opis, kakršnega bi lahko prebrali še danes na straneh naših črnih kronik. Zagnana vnema kronista nam je ohranila spomin na Aliso Ardnovo, v angleški drami gotovo najbolj izprijeno žensko, nič pa danes ne vemo, kdo jo je po Holinshedu in kupletih o krvavem prešuštvu, ki so med ljudstvom še dolgo krožili in burili domišljijo, povzel za oder. Kakor koli že, ob osupljivi množici elizabetinskih znanih in nam neznanih, še neuprizorjenih avtorjih, ker nam je v mislih le mogočna postava Shakespeara, nam tudi ta podrobnost in uganka ne dela preglavic. Sprva so menili, da bi utegnil Mojstra napisati mladi Shakespeare, kasneje pa so ga na osnovi stilnih in drugih primerjav približali Kydu.

Silovit razcvet angleške drame (tam od leta 1580 do 1630) - Marlowe, Green, Kyd, Heywood, Webster, Ford, Jonson, Fletcher in nešteti drugi, nič manj priljubljeni in svoj čas mnogo igrani - nam sicer govori, za kakšno nenadno duhovno prebujenost gre v tem prelomnem obdobju renesanse in humanizma, manj pa se ob tem zavedamo, kakšne mračne tradicije srednjega veka je moral premagovati človek, ki je nemalokrat z grozo sprejemal prebujeni individualizem, neslutene možnosti, ki so se odpirale človekovemu duhu, dotlej obrnjenemu le k večno veljavnim resnicam onstranstva. Radost pozemskega življenja, užitki lastnega telesa, neustavljiv mik, da bi izpili čašo do dna, kako to užiti in hkrati regulirati, da bi ne ogrožalo temeljev družbenega reda.

Če vemo, da je Arden pripadnik novo-pečenega imovitega meščanstva, ki se mu je milostno smejala srečna zvezda, dokler si je grabil premoženje, pa ne gre spregledati, kako krvavo se mašču-



je družba vsem, ki so mu stregli tako po življenju kakor imetju. Kako rada se Usoda poigra, dopusti celo umor, samo da se na koncu spet vse povrne v stare tirnice. Taka je bila pri starih Grkih, tako se je poigrala z Oidipom. In gotovo ni povsem slučajno, da se poigrava natanko s sedemkrat načrtovanim umorom in šele sedmič se posreči. Sedem je usodno število, sedem je lahko kockarju skrivnost igre na srečo, ob peklensko obsedenem ljubavnem paru pa je po šestkratnem izjalovljenju to že svarilen prst Usode, sicer obešenjaško šaljiv, a stava na sedmič - se bo posrečilo ali ne - že hudo preizkušanje božje previdnosti. Sedmica kot pogansko vražasta usedlina nekdanjih misterijev in moralitet ali zgolj dramatikova dramaturška potegavščina, ki po nuji življenjske zakonitosti in vsakršnega kockanja na srečo zaključuje dejanje z zresnitvijo.

Ne padec monarha, v katerem naj bi bilo utelešeno maksimalno zavedanje zgodovine, ne boji za prestol ali maščevanja odstranjenih princev, marveč nizkoten pouličen umor, ki ga ne morejo več prikriti državni razlogi, ne sijaj krone ne škrlatni plašči. Mojster Arden je prva domača ali meščanska drama, ki je bistveno prelomila s tradicijo. V njej nastopajo navadni meščani, nižji plemiči, ljudje iz predmestja, prvokrat je tema dramsko obdelana v meščanskem okolju, spominja nas na Strindbergovo Gospodično Julijo, na odnos dame in lakaja. Alisa in Mosbie, povzpetnik in po sladostrastnih nižinah hlepeča gospa, častilca in slavljenca prastare črne maše. Mučita se, ponižujeta, dvom in nezaupanje ju razjedata, namesto k sreči, se pehata proti grobu. In črna maša postaja vse bolj črna.

Nič ni moglo biti bolj šokantno za oplemenitenega pripadnika vstajajočega meščanstva, bolj čustva zbujujoče kot takle peklensko načrtovan umor, kjer besede izgubljajo svojo literarnost in lirizem in se prav lepijo na goli predmet, na stvar. Za Elizabetince, vajene baročne okrasnosti, je bil to povsem nov,

začetni način pisanja. Dotle visoke umetnine nevredna tema, beden spomin na morilko, ki je bila živa sežgana, bi lahko bil navsezadnje kaj poceni štorija, krimič ali tudi zanimivo, drastljivo branje in poslušanje - teater je bil takrat edini masovni medij! - na odru pa ji nedvomno ne gre odrekati univerzalnega videza in širine duha, psihološke dognanosti in navsezadnje tudi tega, da je to dobro napisana igra.

Holinshead nadalje poroča o prevaranem soprogu, ki da je zatisnil oči pred ženino nezvestobo zavoljo bogate dote. V odrski obdelavi je tudi pripravljen odpuščati in v tem, najsi se kaže še taka ironija, ne gre gledati le naivne slepote ali krščanskega usmiljenja. Mož se vendarle vse preveč žene za posest, za materialni blagor in lahko bi rekli, da ob tem malce lahkomiselnost zane-marja Aliso. Vsaj kar se previdnosti tiče. Koliko je Alisa naveličana moža in zakona, je druga pesem. Moralni zakon je treba v tej življenjski drami vzeti kot neizpodbitno dejstvo. Prav vsem značajem so dokazane neke ponarejenosti, lakomnosti, sprenevedanja, hinavščine, sebičnosti, sedmič pa se vsa ta igra nepreklicno zapečati. Usoda ne opereira na misteriozni način, prej bi rekli da malce humorno in človeško verjetno, tok dogajanja je porojen in določen iz takih in takih človeških značajev. Nedvomno še vedno poizkus na moralnem nivoju diferencirati dramske osebe in razplet igre.

Srednji vek bi Aliso prikazoval kot kakšno strto in od greha spokorjeno Marijo Magdaleno. Javni interes za spolnost pa se je očitno že vse bolj večal in tako pred nami Alisa izgoreva od same strasti, zaslužnjena od sle, od poželenja, da bi izpila čašo do dna. Nepri-lagodljivka, kakršna je, je družbi od nekdanj nevarna, čutne nagone moramo vendar brzdati v okviru zakonske zveze. In tako se nam prepleta zgodba o fizičnem nasilju s kočljivo psihološko študijo, pomešano z okrutnim humorjem in ironijo. Vsakič ko se že zablisi nož in bi nam moral zastati dih, pade

okno na Crnega Willa. Puša se na lepem v megli znajde v jarku in ko je že vse tako zavoženo, se lahko Alisa zanesle le še nase, na svoj nož. Ali nam klavnica na koncu pove, kako težaven in kompleksen posel je morilstvo in da je kaj malo možnosti, da bi ostalo zabrisano? Je gledališče plačalo tudi svoj obolus vzgoji in izobraževanju? Bilo je edini masovni medij.

Nenehna bližina umora pa kar naprej prekrizane nakane in njihova komedijantska vrednost so pripomogle, da se je delo ohranilo živo in avditorij vseh časov bi bil bržčas precej razočaran, če bi vse te podrobnosti izpuščali in sam neznani avtor ne zamudi nobene priložnosti, da nam ne bi do kraja pojasnil, kako je s to rečjo, in na koncu še zaskrbljeno doda:

Gospoda, upamo, da boste oprostili tej goli tragediji,
ki nismo je okitili z ničimer,
da všeč bila bi ušesom in očem.

Očem in ušesom manj ali bolj izbirčnega gledalca? V tem je spet nekaj ironije in da se povedati vsaj na dva načina. Da bi bila všeč, ni okitena. Okitena pa da bi bila bolj všečna?

Kar je še dodal iz svoje domišljije, je podoba Alise in Mosbija. Razklal ju je med poželenje in dvom, med pripadnost drug drugemu in nezaupanje. Nenehno ju greni in upogiba gotovost, da ravnata napak. Nič neobičajnega ni v tem razmerju in reakcijah obeh ljubimcev. Gre le za bolno, naveličano vsakdanjost in okorno umazan umor in obtožujočo krvavo sled v snegu, kar je kajpak zelo daleč od heroičnih pa tudi melodramatičnih elizabetinskih »dram maščevanja«. Njun padec ni posledica nekega zunanjega usodnega posega, niti niso drugi orodje te Usode. Padec je posledica njunega zavedanja, da ravnata grešno. Ta zavest pa medsebojno nezaupanje rojeva vse bolj črne naklepe. Po neki ironični doslednosti se njuna negotovost naseljuje tudi v oba morilska potegona. Hlastanje za vsakršnimi sredstvi, da bi čimprej prišla do cilja, kaj pa

je to drugega ko nenehno težnje k lastnemu uničenju. Dokler ogenj samo tli, ni izmerljiv: samo v razničenju, v dokončnosti je njegova pot. Ogenj, ki bi lahko v njegovi elementarnosti drugače izgora, če bi bil pristen.

Tako tudi »Mojster Arden« odkriva tragične meje človeškega, ko človek v vsem svojem samozavedanju, novoodkriti človečnosti odkriva hkrati tragično v sebi, svoj dvom, ki ni vedno naravnan k svetlobi, zaslepljenost, zlomljenost, razgaljenost ob nagnjenjih, ki tako hitro prestopijo mejo človečnosti. Gledališče mu je v tej dobi lahko odgovorilo na marsikatero vprašanje, s svojo iluzijo ga je bogatilo in hkrati govorilo o minljivosti tako življenja kot kratkotrajnosti početja, ki je usoda teatra. Teater, ki mu je prav zavoljo te minljivosti usojeno, da preživi.

Režiser Dino Radojević si je v svojem uprizoritvenem konceptu zamislil sejmarške glumače in to glumaštvo podkrepil še z Borutom Alujevičem, ki kot namišljeni vodja skupine prevzema še kopico drugih vlog. Spremenljiva je bila sreča elizabetinskih igralcev. Prečestokrat so bili pregnani iz mest, potikali so se po deželi, igrali vsemogoče, da bi se preživeli, in naj nam bo tudi v tem mestu dano, da bomo všečni tako ušesom kot očem.

J.Ž.

GRÜN-FILIPICEVO PRIZNANJE

Dramaturški skupini SLG Celje

ZA USPEHE V SLOVENSKI
DRAMATURGIJI

Datum: 14.2.1979

Prešernovo gledališče Kranj



Poslanica ob mednarodnem
dnevu gledališča 27. marec 1979

Čas, v katerem živimo, ni idiličen. Kljub prizadevanjem, da bi premostili pre-pade nasprotij in družbenih protislo-vij, je vedno glasneje slišati žvenket orožja na tem globusu, ki je v svoji usod-ni povezanosti in po zaslugi tehnike danes manjši kot je bil kdaj prej v zgo-dovini človeštva. Vemo in čutimo: spet živimo na grobišču mnogih izsanjanih sanj in mrtvih iluzij.

Vendar nismo malodušni: mar je bilo človekovo življenje kdaj brez nevar-nosti, porazov in kriz, mar so mu zmage bile podarjene brez vztrajnega boja? Če nismo malodušni, pa seveda ne pomeni, da se spričo resnosti časa ne bo treba strezniti od mnogih naivnih sanjarij, ki jih je bilo prav v zadnjih desetletjih precej na vseh področjih človekove dejavnosti, seveda tudi v umetnosti. Pa tudi v gledališču.

Kje so danes vsi tisti hrupni umetniški manifesti, razglasi, programi, ki so na-povedovali ekstremne gledališke izraze kot dolgo pričakovano gledališko re-nesanso? O gledališču, njegovem na-menu in moči niso nikdar toliko teore-tizirali kot v zadnjih treh desetletjih, gledališka praksa ni bila nikdar tako podrejena ničevemu, doktrinarno izklju-čenemu teoretiziranju kot danes. Toda, ko pišejo traktate o tem, ali gledališče lahko poraja novo videnje sveta, ali z močjo svoje magije lahko spreminja družbene odnose, in medtem ko traja jalova pravda, katero gledališče ima zagotovljeno prihodnost, to, ki se iz-raža zgolj s pesniško besedo, ali tisto zgolj z igro, ali pa ono, ki upošteva zgolj režiserjevo verzijo - pa se zdi, kakor da bi, ne le v svetu, marveč tudi pri nas - pozabili na izročilo enega največjih praktikov gledališke umetnosti, na iz-ročilo Marina Držića iz davnega 16. stoletja, ki je svoje gledališče poime-noval »mesto Njarnas«, »mesto, kjer je vsakršna svoboda« - in s tem začrtal trajne in edino veljavne okvire gleda-

liškega fenomena skozi stoletja. V tem njegovem mestu Njarnas svoboda nam-reč lahko vlada, ker »so ga Njarnasi zidali, Njarnasi v njem gospodarijo, Njarnasi mu določajo tudi zakone...«

A Njarnasi danes - to smo mi vsi, za zastorom in pred njim, ki prevzeti od magije gledališke poezije vemo, da je gledališče kljub vsemu, tudi današnje-mu času - še vedno eden od temeljnih mostov, ki družijo ljudi v veliko skupno igro. Skupnost te igre - najsi se je rodila pod helenskim Parthenonom ali v ok-rilju katere druge civilizacije - azijske, afriške ali ameriške - je še vedno nes-kaljena. In takšna naj tudi ostane. Če namreč določen zgodovinski trenutek lahko artikulira zgodovinski imperativ, oblikuje določen namen, potem je ta pomlad, zaznamovana z vojnimi požari na več žariščih našega globusa, posta-vila - pred svetovno gledališče in naše - imperativ in hkrati označila njegov namen. Bilo bi žalostno, če bi si pred tem imperativom zatiskali ušesa, če danes ne bi razumeli osnovnega na-mena velike gledališke igre.

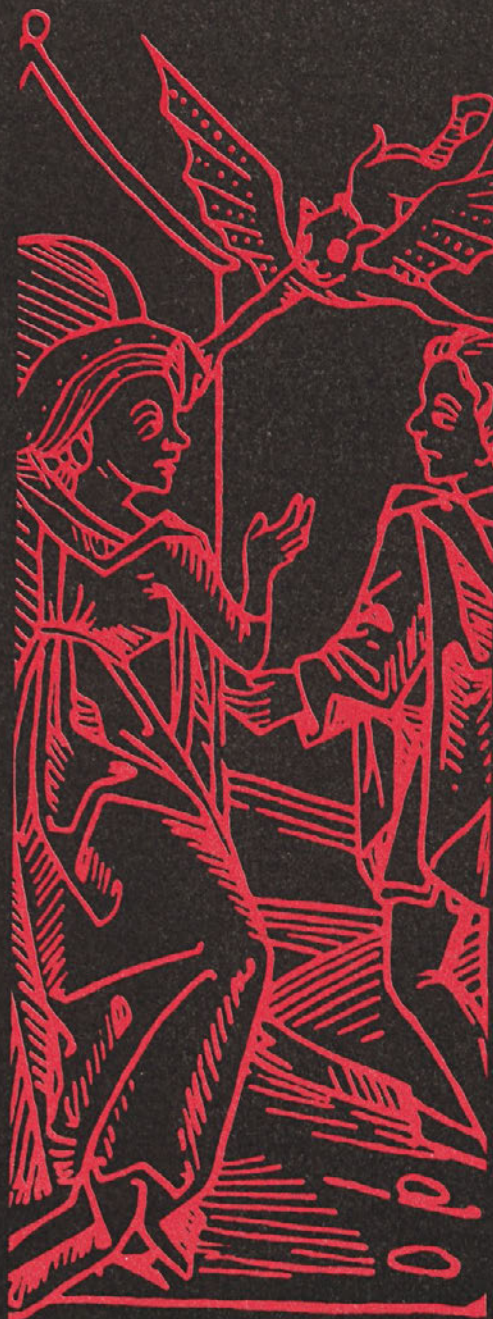
Marijan Matković

»Mesto Njarnas« - izmišljeno ime v prologu k »Dundu Maraju«, po njem se je poimenovala tudi gledališka skupina Marina Držića.

Gledališki list Slovenskega ljudskega gledališča Celje, sezona 1978-79, št. 6.
Anonimus: Mojster Arden. (Arden of Feversham) - Predstavnik: umetniški vodja in v. d. upravnik Igor Lampret - Urednik: Janez Žmavc - Slike s predstave Viktor Berk - Naklada 1200 izvodov - Cena 10 dinarjev - Tisk Cinkarna Celje

Design Počivašek, Domjan

Milica Novković: Kamen za pod glavo
Režija Franci Križaj
Premiera 23. II. 1979



1. Miro Podjed, Marjanca Krošlova
2. Bogomir Veras, Pavle Jeršin
3. Jože Pristov, Miro Podjed, Marjanca Krošlova, Bruno Baranović
4. Jože Pristov, Peter Boštjančič, Marjanca Krošlova, Bruno Baranović, Miro Podjed
5. Milada Kalezić, Ljerka Belakova
6. Peter Boštjančič, Sandi Krošl, Bruno Baranović, Miro Podjed











